

Валтасар

Бенкет Валтасара. Худ. Рембрандт, бл. 1635

Валтасар (Вальтасар, Бальтазар; грец. *Βαλτάσαρ*, лат. *Baltassar*) — 1) історичний діяч і біблійний персонаж, останній вавилонський цар, ім'я якого згадане в старозавітній оповіді про падіння Вавилону; 2) у християнських переказах — ім'я одного з трьох волхвів, які вшанували Богонемовля Ісуса після народження.

1) Валтасар-цар (Бел-шар-уцур, Белтшацар, арам. ܒܠܫܪܘܨܘܪ, від аккад. *Bēl-šarra-uṣur* — букв. Бел, захисти царя) — вавилонський царевич (6 ст. до н. е.), старший син і співправитель останнього царя Вавилонії Набоніда.

Історичний і біблійний образи Валтасара істотно різняться. Постаті авторитетного і хороброго вавилонського царевича, улюбленця війська і сім'ї, протистоїть біблійний образ розбещеного східного деспота (Дан. 5:1–30). Негативне зображення Валтасара в Святому Письмі пояснюють ворожим ставленням до нього ізраїльтян, уведених у вавилонський полон, які чекали за це Божественної помсти, й дидактичним характером біблійної оповіді.

Є дві версії родоvodu Валтасара: а) син Навуходоносора II (див. Дан. 5:2,11,18) і єгиптянки Нітокріс, усиновлений Набонідом (одружився на Нітокріс після смерті її чоловіка) з метою легітимації своєї влади; б) син Набоніда від шлюбу з донькою Навуходоносора II (панівна версія, прихильники посилаються на написи царя Набоніда, де Валтасара названо старшим сином, первістком, «нащадком мого серця»).

Політична кар'єра Валтасара була успішною. За реконструкцією подій, Набонід у 553 до н. е. вирушив у тривалий похід на завоювання східного середземноморського узбережжя та Аравії, зробив Валтасара співправителем та командувачем військ у Вавилонії.

Протягом 10 років Валтасар правив країною і Вавилоном фактично самостійно, після повернення батька розділив з ним всі труднощі військового конфлікту з персами. У 539 до н. е. вавилоняни зазнали поразки від армії Кіра II Великого. Можливо, у цьому бою Валтасар і загинув.

увага! Оригінал опубліковано на сайті www.vse.ua і захищено авторським правом. Залюбовити анкету

Історія реального Валтасара (Бел-шар-уцура), знайшла коротке відображення у «Вавилонській хроніці» (III 16, 22-23), вавилонському памфлеті про Набоніда та деяких написах останнього; зокрема, згаданий у записах з т. з. «циліндрів Набоніда» (знайдені 1854). У цих джерелах основна увага зосереджена на постаті Набоніда. Трагічні картини загибелі Вавилонського царства залишили Йосип Флавій, Геродот, Ксенофонт.

Книга Даниїла описує ніч падіння Вавилону як велику учту, справлену Валтасаром «для тисячі своїх вельмож». Для бенкету кощунно використано священний посуд, вивезений Навуходоносором як військові трофеї з Єрусалимського храму. У кульмінаційний момент бенкету таємнича рука написала на стіні пророцтво арамейською мовою: «Мене, мене, текел, упарсін» (букв. виміряно, зважено, віддано). Пророк Даниїл, приведений до царя, витлумачив напис як провіщення загибелі Валтасара і Вавилонського царства, що перейде в руки мідян і персів. Тієї ж ночі місто захопили вороги, царя було вбито.

«Бенкет Валтасара» став відомим сюжетом європейського мистецтва — картин (Рембрандт, П. Дандіні (17 ст.), Дж. Мартин (1789–1854) та ін.), музичних (Г. Гендель, Я. Сібеліус, Р. Шуман, В. Волтон (1902–1983)) і літературних творів (Ф. Іскандер). У християнському мистецтві втілив тип Антихриста, оборонця язичництва.

Переносно «валтасарів бенкет» — метафора гучного святкування напередодні лиха.

2) Святий Валтасар (також званий Бальтазар, Бальтасар, Бітісарія, Віфісарія) — у західнохристиянській традиції — волхв (цар, маг), який разом із двома іншими — Каспаром і Мельхіором, відвідали Богонемовля Ісуса після його народження. Валтасара традиційно називають царем Ефіопії.

За переказом, як і інші волхви, пішов за Віфлеємською зіркою. Спочатку — до палацу Ірода I Великого в м. Єрусалимі, потім — до м. Віфлеєма, до Марії з Богонемовлям. Вклонився Ісусу і підніс свої дари — смирну (миро). Повернувся до власної країни, жив мирно і помер бл. 55 н. е. у віці 112 років.

Євангелія не вказують кількість волхвів, їхні імена і сан. За кількістю принесених дарів закріпилося припущення, що їх було троє. Вперше волхвів назвав царями св. Цезарій Арелатський (пом. 542). Традиційні імена приписують грецькому рукопису 500 н. е., перекладеному латиною (де згадано ім'я Бітісарії, яке пізніше трансформувалося на Валтасар). У 8 ст. Беда Преподобний залишив опис зовнішності та віку волхвів (Валтасар — середнього віку, смаглявий, з бородою).

Волхвів стали зображати як представників трьох різних вікових груп із трьох різних частин світу (Валтасар — король Ефіопії).

За переказом, мощі Валтасара, як і інших волхвів, були знайдені імператрицею Оленою (матір'ю Костянтина I Великого). У 4 ст. перенесені з Константинополя до м. Медіолана (тепер Мілан, Італія). 1164, за бажанням германського імператора Фрідріха I Барбаросси (1155–1190), мощі волхвів перевезено в Кельнський собор.

У Католицькій церкві вшанований як святий. Пам'ять трьох волхвів згадують у свято Богоявлення (також відомо як «свято царів» або «свято трьох королів»). Вважаються покровителями мандрівників, подорожніх.

Література

1. Schweizer E. The Good News According to Matthew. Atlanta : John Knox Press, 1975. 572 р.
2. Trexler R. C. The Journey of the Magi: Meanings in History of a Christian Story. Princeton : Princeton University Press, 1997. 277 р.
3. Powell M. A. The Magi as Wise Men: Re-examining a Basic Supposition // New Testament Studies. 2000. Vol. 46. P. 1–20.
4. Waters M. Ancient Persia: A Concise History of the Achaemenid Empire, 550–330 BCE. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 252 р.
5. Eerdmans Dictionary of the Bible // Ed. by Freedman D. N. Repr. ed. Grand Rapids : Eerdmans, 2019. 1480 р.

Автор ВУЕ

В. Е. Туренко

Покликання на цю статтю: Туренко В. Е. Валтасар // Велика українська енциклопедія.
URL: <https://vue.gov.ua/Валтасар> (дата звернення: 30.05.2023).